

Др. Драгољуб В. Димитријевић: *КРИВИЧНО ПРОЦЕСНО ПРАВО*, издање Савремене администрације, Београд, 1963, с. 312.

У оквиру библиотеке кратких курсева друштвених наука изашао је почетком ове године приручник—уџбеник *Кривично процесно право* проф. др. Драгољуба Димитријевића. „Сви приручници ове библиотеке дају сажете али потпуне научне системе појединих дисциплина из области друштвених наука, обавезно усклађене са важећим наставним програмима“ (Редакциони одбор). У складу са основним циљем ове библиотеке, у овом уџбенику је на нужно ограниченом простору систематски изложена целокупна материја кривичног процесног права.

Приказујући овај приручник—уџбеник треба пре свега истаћи да је у њему доследно спроведено друштвено — динамично схватање кривичног процесног права. Кривичнопроцесни појмови сагледавају се у светлости научног материјализма, те се у први план истиче њихова друштвена садржина и динамичност у оквиру целовитог кривичног поступка. Кривични поступак се не посматра као скуп кривичнопроцесних радњи и не своди се на кривичнопроцесну технику већ се заступа учење о кривичном поступку као кривичнопроцесном односу. Кривични поступак је кривичнопроцесни однос који се остварује кривичнопроцесним радњама кривичнопроцесних субјеката ради решења кривичне ствари.

Против учења о кривичном поступку као кривичнопроцесном односу истиче се приговор да у извиђају и истрази нема кривичнопроцесног односа, као и да у овим фазама поступка не долази до изражаја принципи расправности. Аутор уџбеника отклања овај приговор истичући да стално треба имати у виду доступност у кретању кривичног поступка, а с тим и доступност у решењу кривичне ствари. Претходни поступак има за задатак да доведе до вероватноће постојања кривичног дела и учионица, а задатак главног поступка односно главног претреса је утврђивање истине о кривичној ствари. Према томе, природа извиђаја и истраге омогућује да кривичнопроцесни однос добије латентни вид али је несумњиво да кривичнопроцесни однос као међусобни однос кривичнопроцесних субјеката постоји и у овим фазама поступка.

У погледу примене принципа расправности закључује се да у претходном кривичном поступку странке расправљају на тај начин што своја тврђења износе усмено или писмено и што активно учествују у извиђајним односно истражним радњама уз могућност примене изузетка који је ослабљен повластицом новирања.

Систематика у овом уџбенику изграђена је сходно учењу о кривичном поступку као кривичнопроцесном односу. Целокупна материја подељена је на општи и посебни део, с тим што су докази одвојени у засебни одељак због њихове посебне важности и из дидактичких разлога. Општи део кривичнопроцесног система састоји се из увода и два одељка о основним и општим питањима, а посебни део обухвата аналитичко излагање тока кривичног поступка и посебне и помоћне поступке.

У уводу који је подељен у три поглавља најпре се износе елементарна знања о кривичном процесном праву (појам, извори, важност и тумачење). После овога изложена је повезаност кривичног процесног права са другим гранама права и научним областима које доприносе правилном решењу кривичне ствари. У другом поглављу износе се кривичнопроцесни принципи с напоменом да је овде реч о претходном излагању које има дидактички карактер и треба га повезати с каснијим излагањима а нарочито с учењем о кривичном поступку као кривичнопроцесном односу. Затим се даје општи преглед тока кривичног поступка и најзад историски осврт на развој кривичног процесног права уопште и југословенског система посебно.

Први одељак општег дела посвећен је кривичнопроцесним субјектима као једном од основних појмова кривичног процесног права јер представљају носиоце кривичнопроцесних односа. Персонализација савременог кривичног процесног права са одвајањем кривичнопроцесних функција истакла је у први план кривичнопроцесне субјекте. Вршећи вољно одређена права и дужности кривичнопроцесни субјекти на разне начине и у различитој мери доприносе решењу кривичне ствари. У оквиру овог одељка реч је најпре о највишем појму кривичнопроцесног субјекта и његовим обележјима, затим о принципима на којима су они изграђени, о њиховој класификацији и најзад о појединим главним кривичнопроцесним субјектима, наиме о кривичном суду и кривичнопроцесним странкама.

У другом одељку обрађују се кривичнопроцесни односи који се у складу са друштвено-динамичним схватањем кривичног процесног права јављају као један од основних кривичнопроцесних појмова. Кривичнопроцесни односи представљају међусобне односе кривичнопроцесних субјеката и остварују се путем кривичнопроцесних радњи које су, иако опажајно примарне, потчињене постављеним кривичнопроцесним односима и са своје стране доприносе остварењу ових односа. Они су нужно условљени друштвено-економским и друштвено-политичким системом одређене државе, те су, према томе, у нашем кривичном поступку по природи одговарајућих права и дужности социјалистички. Систематика учења о кривичнопроцесним односима обухвата најпре излагање о појму кривичнопроцесног односа, о кривичнопроцесној радњи и кривичним списима; затим се говори о развоју кривичнопроцесног односа под углом главних кривичнопроцесних функција (оптужбе, одбране и суђења); најзад се излаже окончање кривичног поступка с упућивањем пресуде односно решења на извршење.

Излагање о доказима подељено је у две главе, па се у првој говори о доказима уопште, а у другој о појединим доказним средствима.

Посебни део састоји се из излагања тока кривичног поступка са акцентом на кривичнопроцесним односима и кривичнопроцесним радњама. У уџбенику се излаже југословенско кривично процесно право према Законику о кривичном поступку од 1953 с изменама и допунама од 1959. Наше кривично процесно право је творевина нашег социјалистичког друштва — државе и прожето је социјалистичком законитошћу, социјалистичким демократизмом и социјалистичком хуманошћу.

Предмет излагања је кривични поступак пред окружним судом као првостепеним за кривична дела која се гоне по службеној дужности јер у њему долазе до изражаја сви стадијуми и фазе како првостепеног поступка тако и поступка по правним лековима. Најпре се говори о предкривичном поступку који је подељен на откривање кривичног дела, претходно обавештавање и доношење одлуке о покретању поступка. После овога следи излагање о мерама за обезбеђење присуства окривљеног у поступку, о роковима и о трошковима кривичног поступка. Материја о току кривичног поступка подељена је на ток поступка пред првостепеним судом и поступка пред судовима редовних и ванредних правних лекова. У оквиру ове основне поделе изложен је ток појединих стадијума, фаза кривичног поступка. Последњи одељак посебног дела посвећен је посебним и помоћним поступцима.

С обзиром да је приручник — уџбеник нужно ограничен по обиму и да је у првом реду намењен студентима права, нека спорна питања и њихова решења дата су у сажетом изразу, а извесни предлози у вези законских иновација, које ће се наметнути у даљем развоју нашег кривичног процесног права, само су поменути. Но, несумњиво је да овај уџбеник даје потпун систем кривичног процесног права и обезбеђује студентима, уз одговарајуће законске текстове, потребан материјал за припремање испита. Поред тога посебно треба истаћи да су основна питања теориски обрађена у светлу научног материјализма и на високом нивоу, тако да овај уџбеник

представља значајан допринос научној обради материје кривичног процесног права. Од основних поставки у овој књизи може се са сигурношћу поћи у даљој научној обради појединих проблема из ове гране права.

Др. Милица Стефановић-Златић

Др. Н. Пашић: *УПОРЕДНИ ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМИ*, Београд, 1962, издање Високе школе политичких наука, 221 с.

Општи пораст интересовања за проучавање политичких наука у нашој земљи довео је већ раније до појаве већег броја значајних краћих или дужих студија посвећених појединим питањима ове широке научне области. Међутим, све до пре извесног времена није било покушаја да се систематски обраде неке дисциплине политичких наука које нису стекле статус „класичних академских“ предмета. Ово у највећој мери важи и за област упоредних политичких система. Додуше, у обради оних научних дисциплина које су већ давно стекле право грађанства било је врло значајних остварења.

Посматрана у том светлу књига др. Н. Пашића је један од првих радова овакве врсте на нашем језику и заслужује посебну пажњу и нарочиту обазривост при покушају давања њене оцене. Са друге стране, основна сврха књиге пружања срећеног и приступачног материјала за истомину дисциплину на Високој школи политичких наука у Београду утицала је у одлучујућој мери на општу физиономију књиге и њену систематику.

У књизи (I део — теоретски проблеми проучавања политичких система, II — основни типови буржоаских политичких система, III — политички системи земаља социјалистичког лагера и IV — политички системи недовољно развијених земаља), издвајају се и по потпуности и по степену обраде два дела и то онај који обухвата теоријске проблеме и преглед политичких система буржоаског друштва и други који обухвата социјалистичке политичке системе и земље у развоју. Општи је утисак да је излагање материје у првом делу знатно потпуније и прегледаније, док се у другом делу у већој мери осећа недореченост и фрагментарност. Ова констатација, међутим, само у мањој мери може се сматрати као замерка књизи и аутору, док много више изражава једну општу ситуацију у нашој савременој политичко-правној литератури.

У првом делу посвећеном теориским проблемима изучавања политичких система аутор се пре свега задржава на појму политике и сфери политичког и друштвеном животу у знатно већој сразмери него што би то проучавање упоредних политичких система захтевало као неопходно. — Реч је у ствари о чињеници да се појмом политике не баве у довољној мери неке друге научне дисциплине (на пример, социологија) или још боље да научна дисциплина која би се овим бавила код нас још није изашла из фазе конституисања (општа теорија политике). У оваквом светлу напор аутора учињен у том правцу свакако је вредан пажње и користан. У овом делу се уз преглед најважнијих проблема и ставова политичке мисли (углавном грађанске) даје и основна марксистичка теза о политици и политичком и на нешто више простора излаже проблем конституисања политичких наука. Нашу пажњу нарочито привлачи проблем историчности политике уз врло интересантно разматрање сукоба теза о „одумирујућој“ политици. Аутор је у овом проблему покушао да превазиђе опречна гледишта истичући односно прихватајући тезу код нас већ заступану од проф. Ђорђевића, (Види предговор књизи Ж. Меино: *Основи политичких наука*, Београд, 1960), да се о „одумирању политике може гово-